

پیشگیری از حوادث ناشی از کار

کبری واعظی¹

هر ساله در جهان، بیش از یک میلیون نفر بر اثر بیماری و حوادث ناشی از کار جان خود را از دست می دهند که، این وضعیت در کشورهای در حال توسعه از وسعت و شدت بیشتری برخوردار است. در حال حاضر حوادث ناشی از کار به عنوان سومین عامل مرگ و میر در جهان به حساب می آید و هر ساله بر تعداد کشته شدگان ناشی از حوادث افزوده می شود. طی ۶ ماه اول سال ۱۳۸۹ در ایران، تعداد ۷۷۸ نفر جان خود را در حوادث کار از دست داده اند که در مقایسه با مدت مشابه در سال ۱۳۸۸ رشدی برابر با ۱۸/۸ درصد را نشان می دهد. عدم رضایت نکات ایمنی، بی احتیاطی و عدم استفاده از وسایل ایمنی و حفاظت فردی در بروز این حوادث نقش داشته است؛ مهمترین علل مرگ های ناشی از حوادث کار سقوط از بلندی، برخورد جسم سخت، برق گرفتگی و سوختگی اعلام شده است (شمسی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۰). طبق برآورد سازمان بین المللی کار (ILO)، سالانه حدود ۲۷ میلیون حادثه ناشی از کار در جهان رخ می دهد و هر سال بیش از دو میلیون نفر در اثر حوادث و بیماری های ناشی از کار جان خود را از دست می دهند. بیش از ۴ درصد تولید ناخالص ملی کشورهای جهان به جبران خسارات ناشی از حوادث ناشی از کار اختصاص می یابد (مرکز تحقیقات و تعلیمات حفاظت فنی و بهداشت کار، ۱۳۹۴: ۹). صدمات ناشی از کار منجر به استرس کارکنان و نارضایتی شغلی می شود و میزان تغییر و جابجایی را افزایش می دهد و این امر باعث از دست رفتن دانش و مهارت های ارزشمندی می شود که کارکنان در طول تجربه و آموزش کسب کرده اند و از طرفی منجر به از دست رفتن حافظه سازمانی می شود که بر عملکرد کسب و کار اثر منفی برجای می گذارد (Yeh, 2017: 2).

بر اساس آمار ارائه شده از سوی سازمان تأمین اجتماعی ایران، حوادث افتادن اجسام و سقوط افراد مجموعاً ۴۴ درصد حوادث ساختمانی ثبت شده در بانک داده آن سازمان بین سال های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۰ را به خود اختصاص می دهد. همچنین حوادث تصادف با وسایل نقلیه، برق گرفتگی، ریزش آوار و انفجار و حریق در عین اینکه تنها ۷ درصد از کل حوادث را در بر می گیرند، حدود ۲۶

¹ - کارشناس ارشد مددکاری اجتماعی. EMAIL: KVAEZI3000@GMAIL.COM

درصد از کل موارد فوت و از کار افتادگی کلی را تشکیل می‌دهند. در بررسی انجام شده مشخص گردید این شش نوع حادثه دارای بالاترین ریسک بین حوادث صنعت ساختمان ایران می‌باشند. گروه اول دارای احتمال رخداد بالا و شدت متوسط و گروه دوم دارای احتمال رخداد کم و شدت بالا هستند (امیری و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۲).

هزینه‌های حوادث ناشی از کار شامل هزینه‌های مستقیم و غیر مستقیم است. هزینه‌های مستقیم شامل بخش پیدای هزینه‌ها و قسمت کوچکی از هزینه حوادث ناشی از کار بوده و مخارجی را شامل می‌شود که بابت آنها پول پرداخت می‌شود. هزینه‌های غیر مستقیم نیز که بخش عمده و پنهان و غیر قابل مشاهده هزینه‌ها است، اکثراً قابل محاسبه نیز نمی‌باشد و حدود ۴ تا ۱۰ برابر هزینه‌های مستقیم است (مرکز تحقیقات و تعلیمات فنی و بهداشت، ۱۳۹۴: ۱۰).

تعاریف و اصطلاحات

حادثه ناشی از کار: رویدادی است غیر منتظره که در هنگام کار روی می‌دهد و جریان عادی کار را متوقف می‌سازد و دارای پیامدهای جسمی و روانی برای کارگران و خسارت اقتصادی برای شرکت یا سازمان باشد. برخی از حوادث، موجب بروز خسارات و آسیب‌های انسانی، اجتماعی و صنعتی جدی می‌شوند که این امر از طریق کاهش راندمان کاری، تأثیر معنی‌داری بر بهره‌وری و تولید خواهد داشت و نکته مهمتر، اثرات سوء اجتماعی و به تبع آن اثرات روانی دراز مدت بر روی نیروی کار می‌باشد.

حادثه ناشی از کار مطابق قانون تأمین اجتماعی: شامل حوادثی است که در حین انجام وظیفه و به سبب آن برای بیمه شده اتفاق می‌افتد. مقصود از حین انجام وظیفه تمام اوقاتی است که بیمه شده در کارگاه یا موسسات وابسته یا ساختمان‌ها و محوطه آن مشغول به کار باشد و یا به دستور کارفرما در خارج از محوطه کارگاه عهده‌دار انجام مأموریتی باشد، مشروط بر اینکه حادثه در زمان عادی رفت و برگشت به کارگاه اتفاق افتاده باشد. حوادثی که بیمه شده حین انجام اقدام برای نجات سایر بیمه شدگان و مساعدت به آنان اتفاق می‌افتد، حادثه ناشی از کار محسوب می‌شود.

بیماری‌های شغلی: هر کاری که با فیزیولوژی بدن انسان تطابق نداشته باشد، می‌تواند تولید بیماری ناشی از کار نماید و خاصیت عمده آن عبارت است از این که اکثر آنها قبل از وقوع قابل پیشگیری هستند، منتهی پس از وقوع اغلب غیر قابل درمان هستند. دو فاکتور اساسی موثر در بروز بیماری ناشی از کار،

شدت تماس و مدت تماس با عوامل بیماری‌زا است و با کاهش هر عامل می‌توان بیماری‌های ناشی از کار را کنترل نمود ایمنی: به معنی در امان بودن از خطر و میران دوری از خطر است.

خطر (مخاطره): هر عامل دارای انرژی که پتانسیل صدمه به فرد را داشته باشد، می‌تواند عامل خطر محسوب شود.

ریسک: ریسک حاصل ضرب شدت حادثه در احتمال وقوع آن است و به معنی شانس قرار گرفتن در معرض خطر و ایجاد حادثه بوده و درجه‌بندی ریسک، اولویت اصلاح و اقدامات اصلاحی مربوط به آن را مشخص می‌سازد (مرکز تحقیقات و تعلیمات حفاظت فنی و بهداشت کار، ۱۳۹۴: ۸).

عوامل زیان آور محیط کار

عوامل زیان‌آور محیط کار به عواملی اطلاق می‌شود که در محیط کار باعث اختلال در سطح سلامت جسمانی افراد در کوتاه مدت و بلند مدت می‌شود و شامل موارد زیر است:

- عوامل زیان‌آور فیزیکی محیط کار
- عوامل زیان‌آور شیمیایی محیط کار
- عوامل زیان‌آور روانی محیط کار
- عوامل زیان‌آور بیولوژیکی محیط کار
- عوامل ارگونومیکی محیط کار
- عوامل زیان‌آور مکانیکی محیط کار

(مرکز تحقیقات و تعلیمات حفاظت فنی در محیط کار، ۱۳۹۴: ۱۱).

طبق بررسی‌های انجام شده مهمترین علل ایجاد حوادث ناشی از کار شامل اعمال نایمن و شرایط نایمن است. طبق آمارهای موجود در دنیا، حدود ۸۸ درصد حوادث در اثر اعمال نایمن به وجود می‌آیند که عامل انسانی در بروز آن نقش دارد و حدود ۱۰ درصد حوادث نیز در اثر شرایط نایمن ایجاد می‌شوند. دو درصد حوادث نیز غیر قابل پیش‌بینی می‌باشند. محققان نشان داده‌اند بیش از ۸۰ درصد حوادث محل کار ناشی از نارضایتی از عامل مدیریتی است؛ این حوادث ممکن است در اثر معایب مربوط به ضعف ایمنی و سیستم مدیریتی ناکارآمد افزایش یابد (Yeh, 2017: 2).

با توجه به اینکه بیشترین میزان حوادث ناشی از کار مربوط به عامل انسانی است، از این رو در پیشگیری از حادثه باید بیش از همه بر عامل فوق تأکید کرد.

در ادامه به برخی از راهکارهای پیشگیری از حوادث کار پرداخته می‌شود.

- **ایمن کردن محیط کار:** بنیان نهادن یک سیستم کاری ایمن، ایمنی محل کار، وسایل کار و نظارت دقیق بر نحوه کار و ...

- **آگاهی دادن به کارفرما:** سطح استانداردهای ایمنی در روابط کار، در مقایسه با روابط دیگر بسیار بالاست. از سوی مراجع رسمی مقررات مختلفی تصویب شده که به طور معمول کارفرماها از آن بی اطلاع هستند. تجربه رسیدگی به پرونده‌های حوادث کار نشان می‌دهد که در بسیاری از این دعاوی، کارفرما به عذر بی اطلاعی از مقررات ایمنی متوسل می‌شود. حتی اگر این عذر قابل پذیرش نباشد، حداقل بر لزوم آگاهی و آموزش بیشتر کارفرمایان دلالت دارد.

- **آموزش مستمر نیروی کار:** آموزش در راستای اهداف بهداشت حرفه ای از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است چرا که آموزش صحیح سطح آگاهی افراد را بالاتر برده و فرهنگ ایمنی و بهداشت را در بین کارگران باز می‌کند. طبیعی است که کارگر هر چه قدر نسبت به ایمنی و مسائل مربوط به آن آگاه تر باشد کمتر مرتکب اعمال غیر ایمن می‌شود و همچنین افراد دیگر را نیز از انجام آن منصرف می‌کند.

- **نظارت مستمر در محل کار:** حضور ناظران رسمی یا ناشناس برای ثبت وضعیت رفتارهای ایمن در محیط کار و نیز دوربین‌های مدار بسته در اختیار مدیریت کاخانات و کارگاه‌های بزرگ؛

- **تقویت بیمه‌های مسئولیت و مدیریت آن:** ترمیم بیمه‌های یا صدمات پس از تحقق حوادث زیان‌بار، اولویت مهمی است که نسبت به کارگران باید مورد توجه قرار گیرد. همچنین باید برای توسعه‌ی بیمه‌ها و تشویق کارفرمایان به اخذ پوشش بیمه‌ای و تنبیه کارفرمایان دارای قصور شدید راهکارهایی در نظر گرفت.

منابع:

۱- امیری، م. اردشیر، ع. سلطان آقایی، ا (۱۳۹۳). تحلیل حوادث شغلی دارای ریسک بالا در صنعت ساختمان با استفاده از روش‌های داده‌کاوی؛ ۱۱(۴): ۳۱-۴۳.

۲- شمسی، محمود. شمس، محسن. نیلی‌پور طباطبایی، اکبر (۱۳۹۲). بررسی نگرش و رفتار استفاده از وسایل ایمنی و حفاظت فردی در کارکنان ایستگاه‌های در حال ساخت مترو اصفهان. دو ماهنامه سلامت کار ایران، ۱۰(۳): ۲۰-۲۸.

۳- مرکز تحقیقات و تعلیمات فنی و بهداشت کار (۱۳۹۴). ایمنی و بهداشت کار؛ وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، معاونت روابط کار: ۱- ۱۱۹.

4- Yeh, L- T (2014). Incorporating Workplace Injury to Measure the Safety Performance of Industrial Sectors in Taiwan. Sustainability, 9, 2241; 1- 14

انتشار یافته در مجموعه رسانه های مددکاری اجتماعی ایرانیان

www.iraniansocialworkers.ir